

אחריות לחינוך וחינוך לאחריות

ס. גונן^{1,2}, ג. אבו-חסיין¹
¹מכללת אלקאסמי, בקה אל-עירביה; ²מרכז אקדמי ויצו חיפה, חיפה, ישראל

ההרצאה תציג ספר שנכתב ויפורסם במכון מופת, וקורס שמועבר במכללת אלקאסמי העוסקים באחריות. מטרת הספר להוות תכנית לימודים הבאה להכשיר מורים לאחריות. על מנת שמורים ותלמידים יוכלו לבחון את פעולותיהם בביקורתיות ועצמאות, כדי שיהיו בוגרים בחברה ולא יתנערו מתוצאות פעולותיהם.

אחריות היא ערך מכונן בחברה דמוקרטית, אך היא אינה נדונה כראוי במערכת החינוך ואינה מהווה יעד חינוכי אמיתי. חינוך לאחריות צריך להיות אבן פינה של החינוך לערכים בכל מסגרות החינוך - מגן הילדים, דרך בית הספר ועד למוסדות להכשרת מורים.

מערכת החינוך קובעת סדרי עדיפויות, וברוב המקרים מוכתבות העדיפויות על ידי גורמי שוק וכלכלה ולא על ידי פיתוח רוח האדם והמוסר. למשל, ההנחה שהמתמטיקה חשובה יותר מאשר אחריות אינה מובנת מאליה, ובכל זאת זוהי ההנחה השלטת במערכת החינוך.

הקורס מאפשר אינטגרציה בין היבטים פילוסופיים ועיוניים לבין שדה החינוך בתיווך כלים ומיומנויות של ניתוח אירועים בדגש על פיתוח חשיבה. הוא מדגיש את חשיבותה של האחריות בכל תחומי החיים: מהורות, לחינוך, לפוליטיקה ולפרנסה, ובעיקר לתקשורת וקשר מוסרי ואישי בין אדם לחברו.

מהלך הקורס חופף לפרקי הספר, כאשר בכל שלב ושלב נעשה עיבוד דידקטי וסדנאי של התוכן העיוני. הקורס ערוך כך שייוצר דיאלוג חיוני בין המורים לבין עצמם ובינם לבין הסטודנטים במסגרת המפגשים ובאמצעות יומן רפלקטיבי. על הסטודנטים לשתף פעולה, להביא דוגמאות ולנתח אותן בעזרת הכלים הנלמדים וזאת תוך כדי התנסות בחוויית האחריות.

הדגמה על נושאי הספר והקורס:

הגדרת אחריות: 1. יכולת לבחור בין אפשרויות - חירות. 2. יכולת לצפות את התוצאות של הבחירות. 3. יכולת למנוע תוצאות לא רצויות. 4. ידיעת הכללים המלווים כל תפקיד ומעשה. 5. יכולת למודעות ולביקורת עצמית.

הבחנה בין שני סוגי אחריות: 1. אחריות רציונלית כלפי עצמי כתנאי לבגרות אישית. 2. אחריות ודאגה כלפי האחר הנובעות מכוח ההתקשרות עמו ומהרגשות כלפיו.

דיון בסוגי דטרמיניזם כמנוגד לחופש וליכולת לקבל אחריות.

ההשלכות החינוכיות הנובעות מתפיסתנו את האחריות הלכה למעשה. תוך דיון בניתוח אירועים, ויישום ההבנה של מהות האחריות.